

განრიდების განმეორებით გამოყენების სამართლებრივი მექანიზმი სისხლის სამართლის
საპროცესო კანონმდებლობაში

იოსებ ხუციშვილი, პროფესორი ORCID: 0000-0003-2878-2983

საქართველოს დავით აღმაშენებლის სახ. უნივერსიტეტი

აბსტრაქტი

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით აკრძალული არ არის სრულწლოვანი პირის მიმართ განრიდების განმეორებით გამოყენება. მიგვაჩნია, რომ აღნიშნული საკითხი წარმოადგენს საკანონმდებლო ხარვეზს. დაუშვებელია სრულწლოვან ბრალდებულს ჰქონდეს მეტი უპირატესობა სასჯელის ალტერნატიული ღონისძიების გამოყენებისას, ვიდრე არასრულწლოვან ბრალდებულს. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი განრიდების აუცილებელ პირობად ითვალისწინებს იმ ფაქტს, რომ ბრალდებული არასრულწლოვანი განრიდება-მედიაციის პროგრამაში ჩართული არ ყოფილა. სტატიაში განხილულია ზემოაღნიშნული საკითხები და შემოთავაზებულია საკანონმდებლო ცვლილებათა პაკეტი, რომელიც მიგვაჩნია, რომ ამ მხრივ ხელს შეუწყობს კანონმდებლობის სრულყოფასა და ლიბერალიზაციას.

საკვანძო სიტყვები: განმეორებითი განრიდება, საკანონმდებლო ხარვეზი.

The legal mechanism for the re-use of diversion in criminal procedure legislation

Ioseb Khutsishvili, Professor

David Aghmashenebeli University of Georgia

Abstract

The Criminal Procedure Code of Georgia does not prohibit repeated use of diversion against an adult. We consider that the mentioned issue presents legislative gap. It is inadmissible for an adult

defendant to have more advantage in using an alternative measure of punishment than a juvenile defendant. According to the Juvenile Justice Code, if a person has been diverted in the past, it is not possible to divert him or her again. The article discusses the above issues and proposes a package of legislative changes which we believe will contribute to the improvement and liberalization of legislation in this regard.

Keywords: Repeated diversion, legislative gap.

საქართველოს კანონმდებლობით განრიდების გამოყენება როგორც არასრულწლოვნის¹, ისე სრულწლოვანის მიმართ არის შესაძლებელი. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის შესაბამისად, განრიდების განმეორებით გამოყენება შეუძლებელია არასრულწლოვნის მიმართ.² აღნიშნული წარმოადგენს არასრულწლოვანთა ინტერესების და მითუმეტეს მათი საუკეთესო ინტერესების გაუმართლებელ შეზღუდვას, რადგან სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა არ კრძალავს (ე.ი უშვებს) განმეორებით განრიდების მექანიზმის არსებობას სრულწლოვანის შემთხვევაში. აღნიშნული მიდგომა უსამართლოა იმის ფონზე, რომ პროკურორს ნასამართლევ პირის მიმართაც კი აქვს განრიდების გამოყენების შესაძლებლობა, ხოლო თუ არასრულწლოვანი პირი უკვე განრიდებულია - პროკურორი ამ ინსტიტუტს განმეორებით ვეღარ გამოიყენებს. აღნიშნული საკანონმდებლო ხარვეზი წარმოადგენს გაუმართლებელ უთანასწორობას არასრულწლოვანისა სრულწლოვანთან მიმართებით და საჭიროებს გამოსწორებას.

წარმოდგენილი ნაშრომის მიზანია, სრულწლოვანისა და არასრულწლოვნის განრიდებასთან დაკავშირებული არსებული საკანონმდებლო რეგულაციების ანალიზის საფუძველზე დადგინდეს ხარვეზები, სადავო საკითხები და შემუშავდეს წინადადებები კანონმდებლობის სრულყოფისა და ლიბერალიზაციისთვის.

¹ არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის მე-2 მუხლის პირველი ნაწილის შესაბამისად, ამავე კოდექსის 38-ე-48-ე მუხლებით (გარდა 42-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ზ“ ქვეპუნქტისა და 46-ე მუხლისა) დადგენილი ნორმები ვრცელდება აგრეთვე 18 წლიდან 21 წლამდე პირზე, თუ არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ მან ჩაიდინა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული ნაკლებად მძიმე დანაშაული ან მძიმე დანაშაული;

² არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის მე-40 მუხლის „გ“ პუნქტი;

დღეისათვის სისხლის სამართალში აღდგენითი მართლმსაჯულება აქტუალური თემაა, რამდენადაც მსოფლიო თანხმდება, რომ ბრალდებულისათვის თავისუფლების აღკვეთა, განსაკუთრებით, თუ იგი არასრულწლოვანია, უნდა ჩანაცვლდეს ალტერნატიული ზომით, რომელიც ბრალდებულის (საუკეთესო) ინტერესების გათვალისწინებით მაქსიმალურად ეფექტურად მოახდენს მის რესოციალიზაციას. დანაშაულთა სწრაფი ტემპით მატებას სახელმწიფოთა მხრიდან „ნულოვანი ტოლერანტობის“ პოლიტიკის განხორციელება მოყვება ხოლმე, რომლის შედეგები ხშირად სულაც არ არის ისეთი ეფექტური, როგორსაც მისგან მოელიან. თუმცა, ამ პოლიტიკის გატარების შემდეგ ნებისმიერ შემთხვევაში აუცილებელია ლიბერალიზმის ეტაპზე გადასვლა.³ სისხლის სამართლის სფეროში ნულოვანი ტოლერანტობა ყველაზე ხშირად ასოცირდება საპოლიციო მიდგომასთან, რომელიც აგრესიულ რეჟიმში უპირისპირდება სამეზობლო-სათემო კანონდარღვევებს, როგორცაა ქუჩაში შემწეობის თხოვნა, სიმთვრალე (საჯარო ინტოქსიკაცია), ვანდალიზმი, გრაფიტი და პროსტიტუცია. ამ პროაქტიული, თავდაჯერებული და მტკიცე პოლიციური სტრატეგიის მომხრეები მიიჩნევენ, რომ უმნიშვნელო კანონდარღვევების უკასუხოდ დატოვების შემთხვევაში, შესაძლოა შეიქმნას იმგვარი გარემო პირობები, რომლებიც წახალისებს უფრო მძიმე დანაშაულებებს.⁴

ნულოვანი ტოლერანტობის პოლიტიკა გატარდა საქართველოშიც. „ვარდების რევოლუციას“ მოჰყვა რადიკალური რეფორმები. სახელმწიფომ პრიორიტეტულ მიზნად დაისახა დამნაშავეობასთან ბრძოლა. გამამართლებელი განაჩენების მაჩვენებელი იყო: 0.7% - 2003 წელს, 0.4% - 2004 წელს, 0.8% - 2005 წელს, 0.2 % - 2006 წელს, 0.1%-2007 წლიდან 2012 წლამდე.⁵

2011 წელს ევროპის საბჭოს ადამიანის უფლებათა კომისრის თომას ჰამერბერგის მიერ გაკრიტიკებულ იქნა ნულოვანი ტოლერანტობის პოლიტიკა და სახელმწიფოს უფრო ჰუმანური და ადამიანის უფლებებზე ორიენტირებული პოლიტიკის შემუშავების რეკომენდაცია მიეცა, რომელიც გამოსწორებაზე ორიენტირებულ მართლმსაჯულების

³ Sullivan, A., & Sheffrin, S. M. Economics: Principles in Action. 2002 New Jersey. P 12;

⁴ ისმაილი ქ.; „ნულოვანი ტოლერანტობის კულტურული და სიმბოლური რეზონანსი თანამედროვე სისხლის სამართლის სისტემაში“;

<<https://socialjustice.org.ge/ka/products/nulovani-tolerantobis-kulturuili-da-simboluri-rezonansi-tanamedrove-siskhlis-samartlis-sistemashi>>

⁵ იხ. უზენაესი სასამართლოს ოფიციალური სტატისტიკური მონაცემები; <<http://www.supremecourt.ge/statistics/>>

პრინციპებს დაეყრდნობოდა, ნაცვლად დასჯაზე ორიენტირებულისა. ⁶ საქართველომ შეცვალა პოლიტიკა, რაც სტატისტიკურ მონაცემებზეც აისახა. 2012 წელთან შედარებით, 2018 წელს განაჩენით გამოტანილ საქმეებში გამამართლებელი განაჩენების წილი 2.8-ჯერ, ხოლო, ექვს წლიანი პერიოდის საშუალო მაჩვენებელი კი ხუთჯერ გაიზარდა. ⁷ ადამიანის უფლებათა დაცვის სამთავრობო სამოქმედო გეგმის მონიტორინგის ანგარიშებში აღდგენითი მართლმსაჯულებისა და განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის გაძლიერება ერთ-ერთ პრიორიტეტად არის დასახული, რომლის შესრულების სტატუსი დოკუმენტების მიხედვით სრულად ან მეტწილად შესრულებულია. ⁸

მისასაღმებელია კანონმდებლობის ლიბერალიზაცია და ცვლილებები, რაც ამ მიმართულებით სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობაში შესაძლოა განხორციელდეს. თუმცა, აუცილებლად მხედველობაშია მისაღები ის გარემოება, რომ ასეთ დროს ცვლილებები ისე უნდა განხორციელდეს, რომ თავიდან ავიცილოთ საზოგადოებაში დაუსჯელობის სინდრომის გაჩენის, დანაშაულის წაქეზების/პროვოცირების და კრიმინალური საზოგადოების სახელმწიფოს ჩამოყალიბება. თანამედროვე ქვეყნების სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა რადიკალურ ცვლილებებს განიცდის და ვითარდება ლიბერალიზაციის მიმართულებით. შესაბამისად, სისხლის სამართლის პროცესში დრომოქმულ მკაცრ პოლიტიკას "აღდგენითი მართლმსაჯულება" ანაცვლებს. დღეს სასჯელის მიზნების მიღწევას სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ღონისძიების გამოყენებით ცდილობენ და საკმაოდ წარმატებულად ახერხებენ კიდევ. რადგან თანამედროვე ცივილიზებული სამყარო ორიენტირებულია სისხლის სამართლის პოლიტიკის ლიბერალიზაციაზე, საქართველოშიც ხორციელდება შესაბამისი ცვლილებები. ქართულ სისხლის სამართლის სისტემაში დაინერგა განრიდებისა და მედიაციის ინსტიტუტი, რომელიც მეოცე საუკუნის ბოლოს წარმოიშვა, როგორც დავის გადაწყვეტის ახალი ფორმა.

განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამა როგორც არასრულწლოვნისათვის, ისე სრულწლოვანთათვის არის ერთი შანსი, გარკვეული პირობის

⁶ ევროპის საბჭოს ადამიანის უფლებების კომისიის ტომას ჰამარბერგის ანგარიში, 2011 წ. გვ.7

⁷ იხ. უზენაესი სასამართლოს ოფიციალური სტატისტიკური მონაცემები: <<http://www.supremecourt.ge/statistics/>>

⁸ ადამიანის უფლებათა დაცვის სამთავრობო სამოქმედო გეგმის მონიტორინგის 2017 - 2019 წლის წლიური ანგარიშები.

შესრულების სანაცვლოდ გააგრძელოს ცხოვრება ნასამართლობის, სასჯელის გარეშე, დაიწყოს კანონმორჩილი ცხოვრება და გადადგას ნაბიჯი წარმატებული მომავლისკენ. ⁹ ეს არის პირის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების ფორმა, სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული მექანიზმი, რომელიც საშუალებას აძლევს პროკურორს, დისკრეციული უფლებამოსილების გამოყენებით არ დაიწყოს/შეწყვიტოს სისხლისსამართლებრივი დევნა ზოგიერთ დანაშაულზე სისხლისსამართლებრივი დევნის საჯარო ინტერესის არარსებობის პირობებში და ამავე დროს, არ დატოვოს დანაშაულის ფაქტი რეაგირების გარეშე. ¹⁰

განრიდების ინსტიტუტის გამოყენებით პროკურორს შესაძლებლობა ეძლევა განარიდოს პირი სისხლის სამართლის სისტემასა და ნასამართლობას, ამასთან, ხელი შეუწყოს რეციდივის თავიდან აცილებას, პირის გამოსწორებასა და მის კანონმორჩილ პიროვნებად ჩამოყალიბებას. თუმცა, დევნაზე უარი არ გულისხმობს ჩადენილი მართლსაწინააღმდეგო ქმედების „პატიებას“ პირისთვის და მის გათავისუფლებას ყოველგვარი ვალდებულებისაგან. მაგალითად განრიდებისა და მედიაციის პროგრამაში ჩართული არასრულწლოვნის პასუხისმგებლობა და უფლება-მოვალეობები განისაზღვრება სპეციალური ხელშეკრულებით. ¹¹ ხოლო, სრულწლოვანი პირი ვალდებულია შეასრულოს გარკვეული პირობა (პირობები) რათა მის მიმართ განრიდების პროცესი წარმატებით დასრულდეს.

განრიდების მიზანია დანაშაულის პრევენცია და კანონთან კონფლიქტში მყოფი პირის საზოგადოებაში დაბრუნების ხელშეწყობა. განრიდების შედეგად პირს არ აქვს ნასამართლობა. აღნიშნული განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია პირის ცხოვრების ნორმალურად გაგრძელებისათვის, რადგან გამორიცხული იქნება მისი სტიგმატიზაციის შესაძლებლობა ნასამართლობის ქონის გამო. ასევე, ამ ინსტიტუტის გამოყენებით ხელი უნდა

⁹ http://ganrideba.ge/?action=page&p_id=1061&lang=geo

¹⁰ საქართველოს იუსტიციის მინისტრის ბრძანება №216, 2010 წლის 12 ნოემბერი;

¹¹ საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2010 წლის 12 ნოემბრის N 216-ე ბრძანებით „განრიდებისა და მედიაციის შესახებ პროკურორებისათვის სახელმძღვანელო მითითებებისა და მხარეებს შორის გასაფორმებელი ხელშეკრულების ძირითადი პირობების დამტკიცების თაობაზე“, ზოგადი დებულებები; <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1092540?publication=0>

შეეწეოს სამართალდამრღვევი პირის მიერ ჩადენილი დანაშაულის გამო პასუხისმგებლობის გაცნობიერებას.

საქართველოში არასრულწლოვანთა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან განრიდებისა და მედიაციის პროგრამა 2010 წლის 15 ნოემბერს ამოქმედდა. განრიდებისა და მედიაციის პროგრამა საკანონმდებლო დონეზე მოწესრიგდა 2010 წლის 24 სექტემბერს, როდესაც საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 105-ე მუხლის მე-4 და მე-5 პუნქტში აისახა დათქმა არასრულწლოვანთა მიმართ ნაკლებად მძიმე და მძიმე დანაშაულთა ჩადენის შემთხვევაში დევნის საჯარო ინტერესის არარსებობის გამო მათ მიმართ განრიდებისა და მედიაციის გამოყენების შესახებ. 2011 წლის 21 ივნისს კი ძალაში შევიდა საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 168¹ - ე, 168² -ე მუხლები, რომლის მიხედვითაც ამოქმედდა სრულწლოვან პირთა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან განრიდების ინსტიტუტი. 2010 წლიდან 2018 წლის ჩათვლით, საერთო ჯამში, განრიდებულ იქნა 3632 (21 წელს მიუღწეველი) პირი.¹² 2015-2019 წლებში განრიდება ძირითადად გამოყენებული იქნა ნაკლებად მძიმე კატეგორიის, გაუფრთხილებელ, არაძალადობრივ დანაშაულთა ჩამდენი სრულწლოვნების (21 წლის ზევით ასაკის) მიმართ. 2015-2019 წლებში სულ განრიდებული იქნა 8 276 სრულწლოვანი (21 წლის ზევით) პირი.¹³

პროკურორის საქმიანობა განრიდების და მედიაციის პროგრამაში ძირითადად რეგულირდებოდა საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2010 წლის 12 ნოემბრის 216-ე ბრძანებით „განრიდებისა და მედიაციის შესახებ პროკურორებისათვის სახელმძღვანელო მითითებებისა და მხარეებს შორის გასაფორმებელი ხელშეკრულების ძირითადი პირობების დამტკიცების თაობაზე“. ამჟამად რეგულირდება საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2016 წლის 01 თებერვლის N120 ბრძანებისა და ამავე მინისტრის 2010 წლის 8 ოქტომბრის N181-ე ბრძანებით „სისხლის სამართლის პოლიტიკის სახელმძღვანელო პრინციპების ზოგადი ნაწილის დამტკიცების შესახებ“. აღნიშული ბრძანების ზოგად დებულებებში

¹² სსიპ „დანაშაულის პრევენციის ცენტრი“, განრიდების პროგრამების (განრიდება/განრიდებისა და მედიაციის) 2018 წლის ანგარიში, განრიდებისა და მედიაციის სამმართველო. ასევე, 2014-2019 წლის ანგარიშები იხ. დანაშაულის პრევენციის ცენტრის ოფიციალურ ვებ-გვერდზე; <<http://prevention.gov.ge/page/28/geo>>

¹³ საქართველოს პროკურატურის 2019 წლის საქმიანობის ანგარიში (15.05.2020); <<https://pog.gov.ge/uploads/f67fa1c7-angarishi-15-05-2020.pdf>>

განსაზღვრულია, რომ განრიდებისა და მედიაციის პროგრამას საფუძვლად უდევს სისხლისსამართლებრივი დევნის დისკრეციულობის პრინციპი, რომლის გამოყენებითაც პროკურორი უფლებამოსილია არ დაიწყოს/შეწყვიტოს სისხლისსამართლებრივი დევნა.

„არასრულწლოვანთა დანაშაულის პრევენციის სტრატეგიის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს პრეზიდენტის 2012 წლის 22 მარტის N235-ე ბრძანებულებაში აღნიშნულია, რომ დადასტურებულია, რომ ამ ტიპის ალტერნატივები, რიგ შემთხვევაში, უფრო ამცირებს რეციდივის რისკს, ვიდრე თავისუფლების აღკვეთა. შესაბამისად, სახელმწიფოს პრიორიტეტია საპატიმრო ღონისძიებების გამოყენება არასრულწლოვნების მიმართ მხოლოდ უკიდურესი აუცილებლობის შემთხვევაში და ამავდროულად დანაშაულის კლების ტენდენციისა და ქვეყანაში არსებული უსაფრთხო გარემოს შენარჩუნება. ამ მიზნით უკვე შეიქმნა და დაინერგა არასრულწლოვანთა განრიდების პროგრამები. დამკვიდრდა ახალი მიდგომა, რომლის შესაბამისად, არასრულწლოვანისათვის თავისუფლების აღკვეთა უნდა იყოს უკიდურესი ზომა.¹⁴

საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2016 წლის 01 თებერვლის N120 ბრძანების შესაბამისად, პრიორიტეტულობის პრინციპიდან გამომდინარე, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების პროცესში უპირატესობა სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიულ ზომებს ენიჭება. ჩვენ სრულიად ვიზიარებთ სახელმწიფოს მიდგომას, რომ დანაშაულის ჩამდენი პირის ინტერესისა და მართლმსაჯულების საერთაშორისო სტანდარტების გათვალისწინებით, მაქსიმალურად ხშირად უნდა მოხდეს სისხლისსამართლებრივი დევნისა და საპატიმრო ღონისძიებების ალტერნატივების გამოყენება. აღნიშნულიდან გამომდინარე, შეგვიძლია უფრო ფართოდ ვიფიქროთ ასეთი ალტერნატივების შექმნასა და გამოყენებაზე. ჩვენს მიერ წინამდებარე სტატიაში შემოთავაზებული განმეორებითი განრიდების მოდელი სწორედ ის ალტერნატივაა, რომელიც სათანადო საკანონმდებლო რეგულირებისა და სწორად გამოყენების შედეგად, სასიკეთო მიზნების მიღწევაში დაგვეხმარება.

¹⁴ „არასრულწლოვანთა დანაშაულის პრევენციის სტრატეგიის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს პრეზიდენტის 2012 წლის 22 მარტის N235-ე ბრძანებულების პირველი ნაწილი, სტრატეგიის ძირითადი პრინციპები, არასრულწლოვანთა ჭეშმარიტ ინტერესზე დაფუძნებული მიდგომა;

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი განრიდების ან განრიდებისა და მედიაციის შესახებ ხელშეკრულებაში ჩასაღებ განრიდების ერთ-ერთ ღონისძიებად ითვალისწინებს არასრულწლოვნის წერილობითი გაფრთხილებას.¹⁵ არასრულწლოვნის წერილობითი გაფრთხილება ნიშნავს მისთვის იმის განმარტებას, თუ რა ზიანი გამოიწვია მისმა ქმედებამ და რა შედეგი მოჰყვება დანაშაულის განმეორებით ჩადენას.¹⁶ საინტერესოა ინგლისის გამოცდილება ჩვენს მიერ განსახილველ საკითხთან დაკავშირებით. საქართველოს კანონმდებლობისაგან განსხვავებით ინგლისში მოქმედებს სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ღონისძიების ერთ-ერთი ინსტიტუტი "ოფიციალური გაფრთხილება".¹⁷ ინგლისში მოქმედი გაფრთხილების ინსტიტუტი სამი ფორმით დაინერგა. გაფრთხილების ინსტიტუტის პირველი ფორმა არის „არაფორმალური გაფრთხილება“ (informal warning), რომელიც არ მოიცავს არანაირ პროცესუალურ შედეგს. აღნიშნულ შემთხვევაში პოლიცია აღმოაჩენს ჩადენილ ფაქტს, რომელიც უმნიშვნელო დანაშაულის ნიშნებს შეიცავს და მხოლოდ სიტყვიერად აფრთხილებს არასრულწლოვანს, აღარ ჩაიდინოს შემდგომში დანაშაული. გაფრთხილების ინსტიტუტის მეორე ვარიანტის შემთხვევაში დგება ფორმალური ოქმი გაფრთხილების შესახებ; აღნიშნული მხოლოდ მცირედით განსხვავდება პირველი ვარიანტისაგან, რადგან გაფრთხილების ოქმი პროცესუალურ აქტად არ გვევლინება. გაფრთხილების ინსტიტუტის მესამე ნაირსახეობა არის ე.წ. „ოფიციალური გაფრთხილება“ (official caution), რომელიც საფუძვლად დაედო განრიდებისა და მედიაციის ინსტიტუტს. მოცემულ შემთხვევაში პოლიცია ოფიციალურად აფრთხილებს არასრულწლოვანს ხელწერილის ჩამორთმევით, რომელსაც ხელს აწერენ მისი მშობლებიც.¹⁸ საინტერესოა, რომ შესაძლებელია დაწყებული სისხლისსამართლებრივი დევნა შეიცვალოს „ოფიციალური გაფრთხილებით“. ¹⁹ საქართველოში კი ოფიციალური გაფრთხილება, რომელიც კანონში მოხსენიებულია, როგორც „არასრულწლოვნის წერილობითი გაფრთხილება“, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის 42-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ პუნქტში გათვალისწინებულია განრიდების ერთ-ერთ ღონისძიებად.

¹⁵ არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის 42-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ პუნქტი;

¹⁶ არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის 43-ე მუხლი;

¹⁷ Winterdyk J.A. "Juvenile Justice: International Perspectives, Models and Trends", 2015, P. 344-345;

¹⁸ Hungerford-Welch P. „Criminal litigation and sentencing“. London – Sidney (Fifth edition), Cavendish publishing limited, 2000. P. 29-30;

¹⁹ Evans R. „Comparing gang adult juvenile cautioning in the metropolitan police district“. P. 573;

ზემოაღნიშნული ინგლისის პრაქტიკა სრულიად შესაძლებელია საქართველოშიც დავნერგოთ და განვახორციელოთ ქვეყანაში არსებული სიტუაციისა და მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 168¹ მუხლის პირველი ნაწილის შესაბამისად, პროკურორს შეუძლია არ დაიწყოს ან შეწყვიტოს სისხლისსამართლებრივი დევნა სრულწლოვანი პირის (განრიდების სუბიექტის) მიმართ ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დანაშაულის ჩადენის ფაქტზე, თუ პირი (განრიდების სუბიექტი) შეასრულებს ქვემოთ ჩამოთვლილი პირობებიდან ერთს ან რამდენიმეს: ა) უკანონოდ მოპოვებული ქონების სახელმწიფოსთვის გადაცემა ²⁰ ან ამ ქონების ღირებულების ანაზღაურება; ბ) დანაშაულის იარაღის ან/და სამოქალაქო ბრუნვიდან ამოღებული ობიექტის სახელმწიფოსთვის გადაცემა; გ) მისი ქმედების შედეგად მიყენებული ზიანის სრული ან ნაწილობრივი ანაზღაურება; დ) სახელმწიფო ბიუჯეტის სასარგებლოდ ფულადი თანხის გადახდა, რომლის მინიმალური ოდენობაა 500 ლარი; ე) საზოგადოებისათვის სასარგებლო უსასყიდლო სამუშაოს შესრულება 40 საათიდან 400 საათამდე; ვ) ოჯახური დანაშაულის შემთხვევაში – ძალადობრივი დამოკიდებულებისა და ქცევის შეცვლაზე ორიენტირებული სავალდებულო სწავლების კურსის გავლა. ამავე მუხლის მეორე ნაწილის შესაბამისად, განრიდება არ შეეხება იმ სრულწლოვან პირებს, რომლებსაც სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა დაკისრებული აქვთ შემდეგი დანაშაულებისთვის: ადამიანით ვაჭრობა, არასრულწლოვნით ვაჭრობა, ადამიანით ვაჭრობის მსხვერპლის მომსახურებით სარგებლობა, მძევლად ხელში ჩაგდება, წამება, წამების მუქარა, დამამცირებელი ან არაადამიანური მოპყრობა, ²¹ ასევე, სისხლის სამართლის პოლიტიკის სახელმძღვანელო პრინციპებით განსაზღვრული სხვა დანაშაულები. თუ პირი (განრიდების სუბიექტი) არ შეასრულებს განრიდების პირობებს, პროკურორს უფლება აქვს, დაიწყოს ან განაახლოს სისხლისსამართლებრივი დევნა.

განრიდების გამოყენების წესი მოცემულია საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 168² მუხლში, რომლის თანახმად, პირისათვის (განრიდების სუბიექტისათვის) განრიდების შეთავაზება ხორციელდება წერილობითი ფორმით. მასში

²⁰ უკანონოდ მოპოვებულ ქონების გადაცემასთან დაკავშირებით იხ. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 52-ე მუხლი;

²¹ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 143¹, 143², 143³, 144-ე, 144¹, 144² და 144³ მუხლები;

მოცემულია განრიდების პირობები, მათი შესრულების დრო, ადგილი და საშუალება. პირს (განრიდების სუბიექტს) წერილობით განემარტება, რომ განრიდების პირობების შესრულება ნებაყოფლობითია და ის სარგებლობს ბრალდებულის ყველა უფლებით. განრიდების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებამდე პროკურორი კონსულტაციას გადის დაზარალებულთან (ასეთის არსებობის შემთხვევაში). განრიდება, როგორც წესი, გამოიყენება წინასასამართლო სხდომის გამართვამდე. განრიდება შეიძლება აგრეთვე გამოყენებულ იქნეს წინასასამართლო სხდომის შემდეგ, თუ მხარეები განრიდების გამოყენების მიზნით სასამართლოს მიმართავენ შუამდგომლობით საქმის პროკურორისათვის დაბრუნების თაობაზე. ამ შემთხვევაში სასამართლო უფლებამოსილია საქმე დაუბრუნოს პროკურორს, რომელიც ბრალდებულს შესთავაზებს განრიდებას. განრიდება არ გამოიყენება იმ ბრალდებულის მიმართ, რომელსაც აღკვეთის ღონისძიების სახით შეფარდებული აქვს პატიმრობა. განრიდების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისას პროკურორი ხელმძღვანელობს საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსითა და სისხლის სამართლის პოლიტიკის სახელმძღვანელო პრინციპებით.

სრულწლოვან დამნაშავეებთან გარიგება არ ფორმდება ხელშეკრულების სახით, არამედ პროკურორი განრიდების სუბიექტს სთავაზობს გარიგებას წერილობითი ფორმით. სრულწლოვანი დამნაშავე, არასრულწლოვანი დამნაშავისაგან განსხვავებით განრიდების დროს ნებას არ გამოხატავს დოკუმენტზე ხელმოწერით, არამედ ნებას გამოხატავს გარიგების პირობების შესრულებით. იმ შემთხვევაში თუკი პირი გარიგებაში მითითებულ პირობებს შეასრულებს ნებაყოფლობით, პროკურორი მიიღებს გადაწყვეტილებას გამოძიების შეწყვეტის თაობაზე, თუკი ვერ შეასრულებს გარიგების პირობებს, ეს იმას ნიშნავს, რომ არ არის თანახმა განრიდებაზე და ასეთ შემთხვევებში პროკურორი განაახლებს შეწყვეტილ სისხლის სამართლებრივ დევნას.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე და იმის გათვალისწინებით, რომ სრულწლოვან პირთა განრიდების მარეგულირებელი სხვა კანონი ან კანონქვემდებარე აქტი არ არსებობს, განსხვავებით არასრულწლოვნისაგან, სრულწლოვან პირს უფლება აქვს ისარგებლოს განრიდების პროგრამაში მონაწილეობით, მიუხედავად იმისა, იყო თუ არა ის ადრე განრიდების სუბიექტი. სწორედ აღნიშნული საკითხი წარმოადგენს ჩვენი სტატიის

საკვანძო ნაწილს. აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ კანონმდებლობით არც ის არის გათვალისწინებული, თუ რამდენჯერ შეუძლია პროკურორს განარიდოს სრულწლოვანი პირი. ე.ი კანონმდებელი არ ზღუდავს პროკურორს პირი განარიდოს რამდენჯერმე და აღნიშნულმა შესაძლოა შექმნას სერიოზული პრობლემა პრაქტიკული თვალსაზრისით. მართალია, დღეს განრიდების მეორადად გამოყენებასთან დაკავშირებული ოფიციალური სტატისტიკა არ არსებობს, თუმცა არ არის გამორიცხული, რომ ერთი და იგივე პირი რამდენჯერმე იქნას განრიდებული სხვადასხვა ტერიტორიაზე ჩადენილი დანაშაულისათვის.

თუ კანონმდებელი სრულწლოვანი პირის მიმართ ტოვებს განრიდების ხელმეორედ გამოყენების სამართლებრივ შესაძლებლობას, მაშინ გაუგებარია რატომ უზღუდავს არასრულწლოვნებს ამ უფლებას. დაუშვებელია, რომ კანონმდებლობით სრულწლოვანი იმყოფებოდეს უპირატეს მდგომარეობაში არასრულწლოვანთან შედარებით. მიგვაჩნია, რომ განრიდების ხელმეორედ გამოყენების შესაძლებლობა, კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის მიზნებიდან გამომდინარე, უნდა არსებობდეს როგორც სრულწლოვანების, ისე არასრულწლოვნების შემთხვევაში. შესაბამისად აღნიშნული საკანონმდებლო ხარვეზი ისე უნდა გამოსწორდეს, რომ ცვლილებით ორივე შემთხვევაში არსებობდეს პირის განმეორებით განრიდების შესაძლებლობა.

გარდა ამისა, საინტერესოა, რომ ნასამართლობასაც კი აქვს ხანდაზმულობის ვადა და გარკვეული დროის გასვლის შემდეგ, სისხლის სამართლის პროცესის მიზნებისათვის პირი ითვლება ნასამართლობის არ მქონედ. მაშინ, როდესაც განრიდებულ არასრულწლოვანს კანონმდებელი არ უტოვებს შანსს, რომ კიდევ ერთხელ იქნას მის მიმართ გამოყენებული შეღავათი, თუნდაც ჩადენილი იყოს ნაკლებად მძიმე ან გაუფრთხილებლობითი მძიმე დანაშაული.

განრიდების გამოყენება ხდება მაშინ, როდესაც დანაშაულის ჩამდენი პირის მხარეს არსებობს გარემოებათა ერთობლიობა, რომელიც მიუთითებს, რომ ბრალდებული და მის მიერ ჩადენილი დანაშაული არ წარმოადგენს ისეთ საფრთხეს საზოგადოებისათვის, რომ მოხდეს მისი იზოლირება და გარდაუვალი ნეგატიური შედეგების დადგომა. ხოლო,

ნასამართლობა პირდაპირ მიუთითებს, რომ ასეთი გარემოებები არ არსებობდა ბრალდებულის მიმართ. ე.ი იმ ბრალდებულს რომლის პიროვნება ან ჩადენილი ქმედება ნაკლებად საშიში იყო, ჩავაყენებთ უარეს სამართლებრივ მდგომარეობაში ნასამართლობა გაქარწყლებულ მსჯავრდებულთან შედარებით, რომელიც კანონის მთელი სიმკაცრით დაისაჯა, თუ განრიდებული პირის მიმართ განმეორებით განრიდების გამოყენების შესაძლებლობა კანონმდებლობით აკრძალული იქნება.

არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესების, აგრეთვე ყველაზე მსუბუქი საშუალებისა და ალტერნატიული ზომის პრიორიტეტულობის პრინციპიდან გამომდინარე, არასრულწლოვნის მიმართ, რომლის შესახებაც არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ მან ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დანაშაული ჩაიდინა, პირველ რიგში, განიხილება განრიდების შესაძლებლობა. პროკურორი იღებს გადაწყვეტილებას განრიდების შესახებ, თუ არასრულწლოვნის მიერ ახალი დანაშაულის ჩადენის თავიდან ასაცილებლად და მისი რესოციალიზაცია-რეაბილიტაციისთვის აუცილებელი არ არის სისხლისსამართლებრივი დევნა. ასევე, თუ არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესები, აღემატება იმ სხვა საზოგადოებრივ ინტერესებს, რომლებიც არასრულწლოვნის მიმართ სისხლისსამართლებრივი დევნის შედეგად იქნებოდა დაცული. ამ ინტერესებს შორის ბალანსის დადგენისას, პროკურორი ითვალისწინებს სისხლის სამართლის პოლიტიკის სახელმძღვანელო პრინციპებსაც და ცდილობს ისეთი გადაწყვეტილება მიიღოს, რომელიც მაქსიმალურად მეტი დადებითი შედეგის მომტანი იქნება. მიგვაჩნია, რომ პროკურატურა კარგად ახერხებს ამ რთული ამოცანის შესრულებას, იმ სტატისტიკური მონაცემების გათვალისწინებით, რაც განრიდებულ არასრულწლოვანთა მიერ განმეორებით ჩადენილი დანაშაულის რაოდენობას ასახავს.²²

ნასამართლობა არის პირის სამართლებრივი მდგომარეობა, რომელიც იწყება სასამართლოს მიერ გამამტყუნებელი განაჩენის საჯაროდ გამოცხადებისთანავე და გრძელდება მისი გაქარწყლების ან მოხსნის მომენტამდე. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამისად, ნებისმიერი დანაშაულისთვის ნასამართლევი პირს შეიძლება

²² იუსტიციის სამინისტროს სსიპ "დანაშაულის პრევენციის ცენტრი"-ს ოფიციალურ ვებ-გვერდზე გამოქვეყნებული, 2021 წლის 10 აპრილის მონაცემებით, განრიდებული 4430 ბრალდებულიდან გამეორებითი დანაშაული ჩაიდინა მხოლოდ 9 პირმა; <<http://ganrideba.ge/index.php?lang=geo>>

მოხსნას ან გაუქარწყლდეს ნასამართლობა. ნასამართლობის სამართლებრივი შედეგები არსებითად ზღუდავს პიროვნების უფლებებსა და თავისუფლებას სასჯელის მოხდის შემდეგაც. ამიტომაც კანონმდებელმა ზუსტად განსაზღვრა ნასამართლობის გაქარწყლებისა და მოხსნის პირობები. ნასამართლობის გაქარწყლება ან მოხსნა იწვევს ნასამართლობის შეწყვეტის კანონით განსაზღვრული შედეგების ლიკვიდაციას. ნასამართლობის გაქარწყლება ავტომატურად ხდება და სავალდებულო ხასიათისაა. ორივე მათგანი საბოლოო და უპირობოა. გაქარწყლებული ან მოხსნილი ნასამართლობა მხედველობაში არ მიიღება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის, დანაშაულის კვალიფიკაციისა და სისხლისსამართლებრივი ზემოქმედების ღონისძიების საკითხის გადაწყვეტისას.²³ ერთადერთი სიტუაცია, როდესაც გასული ნასამართლობის მხედველობაში მიღება ხდება, არის სასჯელის (ასევე, აღკვეთის ღონისძიების შეფარდებისას) შეფარდების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისას მოსამართლის მიერ ბრალდებულის პიროვნებისა და მისი წარსულის გათვალისწინება, როდესაც მოსამართლის შინაგან რწმენაზე გავლენას ახდენს თუნდაც გაქარწყლებული ნასამართლობა. პროკურატურის მხრიდან ასევე ხდება მოხსნილ ან გაქარწყლებულ ნასამართლობაზე ყურადღების გამახვილება, როგორც ბრალდებულის პიროვნულ მახასიათებელზე.

თუ კანონმდებელი ნასამართლევ პირს აძლევს შანსს, რომ გარკვეული დროის გასვლის შემდეგ მისი წარსული სისხლის სამართლის მიზნებისათვის იყოს სუფთა და მის მიმართ ისევე მოხდეს კანონის გამოყენება, როგორც ნასამართლობის არ მქონე პირის მიმართ, გაუგებარია რატომ უზღუდავს ამ შესაძლებლობას განრიდებულ პირს და შეუძლებელს ხდის განრიდების ინსტიტუტის განმეორებით გამოყენებას. რატომ მიიჩნევა განრიდებული პირი უფრო მეტად საშიშად საზოგადოებისათვის, ვიდრე პირი, რომელსაც განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ჩადენისათვის გაუქარწყლდა ნასამართლობა. მიგვაჩნია, რომ ეს შეზღუდვა გაუმართლებელია და განმეორებითი განრიდების შესაძლებლობა უნდა არსებობდეს, როგორც არასრულწლოვანი, ისე სრულწლოვანი პირების (ბრალდებულების) მიმართ.

²³ ნაჭყებია გ. [რედ.], ავტორთა კოლექტივი, „სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო“; გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2007 წ.; გვ.: 425-427;

მიგვაჩნია, რომ განრიდების განმეორებით გამოყენების შესაძლებლობა უნდა უკავშირდებოდეს განრიდების გაქარწყლების ვადას, რომელიც განსხვავებულად უნდა იყოს მოწესრიგებული სრულწლოვანისა და არასრულწლოვნის შემთხვევაში.

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსიდან გამომდინარე, არასრულწლოვნის განრიდების გაქარწყლება უნდა უკავშირდებოდეს განრიდების პროცესის დასრულებას.

არასრულწლოვანთა განრიდების გაქარწყლების განსხვავებული ვადების დადგენა ნაკლებად მძიმე და მძიმე დანაშაულებთან დაკავშირებით მეტად სამართლიანად მიგვაჩნია. შესაბამისად, თუ არასრულწლოვანი განრიდებული იქნება გაუფრთხილებლობით ან ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულის ჩადენის გამო, მას განრიდება გაქარწყლებულად უნდა ჩაეთვალოს განრიდების პროცესის დასრულებიდან 6 თვის გასვლის შემდეგ. ხოლო, თუ მძიმე დანაშაულის ჩადენის გამო იქნება არასრულწლოვანი განრიდებული, მას განრიდება გაქარწყლებულად ჩაეთლება გგანრიდების პროცესის დასრულებიდან 1 წლის გასვლის შემდგომ. შესაბამისად, ცვლილება უნდა შევიდეს არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის მე-40 მუხლში და ამოღებული იქნას „გ“ პუნქტი, რომელიც გამორიცხავს განრიდებული პირის განმეორებით განრიდების შესაძლებლობას. აღნიშნულ მუხლს უნდა დაემატოს „გ¹“ პუნქტი, რომელიც გაქარწყლებულ განრიდებას სხვა გარემოებათა ერთობლიობაში განიხილავს განრიდების გამოყენების შესაძლებლობად.

სრულწლოვანი პირის (ბრალდებულის) მიერ განრიდების პირობების შესრულებიდან, დანაშაულის კატეგორიის შესაბამისად, უნდა მოხდეს განრიდების ვადის გაქარწყლება, ისე როგორც ნასამართლობის შემთხვევაში.

განრიდების გაქარწყლება უნდა უკავშირდებოდეს განრიდების ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულებების შესრულებას და არა პროკურორის მიერ დევნის არდაწყების ან დევნის შეწყვეტის შესახებ გადაწყვეტილების მიღების დღეს, რადგან პროკურორმა შესაძლოა დევნის შეწყვეტის შესახებ დადგენილება არ გამოიტანოს განრიდების პირობების შესრულებიდან გარკვეული პერიოდის მანძილზე და აღნიშნული მომავალში შექმნის პრაქტიკული ხასიათის პრობლემებს.

განრიდების განმეორებით გამოყენების შემთხვევაში გაქარწყლებული განრიდება მხედველობაში არ უნდა მიიღებოდეს და იმავე წესების დაცვით უნდა მოხდეს პირის განრიდება, როგორც პირველად განრიდებისას. პრაქტიკაში, როგორც წესი გაქარწყლებული ან მოხსნილი ნასამართლობა გარკვეულ ზეგავლენას ახდენს, როგორც მოსამართლის, ისე პროკურორის შინაგანი რწმენის ჩამოყალიბებაზე სხვადასხვა საკითხთან მიმართებით (საპროცესო შეთანხმების გაფორმება და სხვა შეღავათის ან დისკრეციული უფლებამოსილების გამოყენება და სხვ.), რაც განრიდების განმეორებით გამოყენების შესახებ გადაწყვეტილების მიღების დროსაც იქნება სახეზე. თუმცა, თუ პროკურორი ჩათვლის, რომ პიროვნება იმსახურებს მეორე შანსს, მაშინ მას უნდა ჰქონდეს აღნიშნული შესაძლებლობა.

არც სრულწლოვანის და არც არასრულწლოვნის განმეორებით განრიდების შემთხვევაში ჩვენ შეგნებულად არ ვითვალისწინებთ განრიდების მოხსნის შესაძლებლობას, რადგან არასრულწლოვანთათვის განრიდების ხელშეკრულების მაქსიმალური ვადა 1 წელია და მიგვაჩნია, რომ ეს დრო შესაძლებელია სრულიად იყოს საჭირო ბრალდებულთათვის, რათა გაიაზრონ პასუხისმგებლობა ჩადენილი დანაშაულისათვის. სრულწლოვანების შემთხვევაში განრიდების პირობების დღეს არსებული ჩამონათვალი, რომელიც არ არის კუმულაციური, მიგვაჩნია, რომ სავალდებულოდ შესასრულებელი უნდა იყოს სრულწლოვანი პირისთვის, რათა განრიდების მიზნები იქნას მიღწეული და თავიდან ავიცილოთ დანაშაულის წახალისების, დაუსჯელობის სინდრომის და სხვა ნეგატიური შედეგების დადგომის შესაძლებლობა.

ასევე, მიგვაჩნია, რომ განრიდების გაქარწყლების ვადის შემცირების ან მოხსნის შესაძლებლობა არ უნდა იყოს კანონით გათვალისწინებული, რადგან აღნიშნული განმეორებით განრიდების შესაძლებლობა თავისთავად წარმოადგენს ლიბერალურ ნაბიჯს კანონმდებლობაში და ბრალდებულის ინტერესების გათვალისწინების ისეთ შესაძლებლობას, რომელიც დამატებით უფლებას გასაჩივრებაზე არ საჭიროებს. რაც შეეხება სრულწლოვანის მიმართ განრიდების განმეორებით გამოყენების შესაძლებლობას, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, აკრძალული არ არის. მისი სრულყოფილად რეგულირება უნდა მოხდეს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით.

სისხლის სამართლის კოდექსით პირობით მსჯავრდებულს ნასამართლობა უქარწყლდება გამოსაცდელი ვადის გასვლის შემდეგ; თავისუფლების აღკვეთაზე უფრო მსუბუქი სასჯელით მსჯავრდებულის - სასჯელის მოხდიდან ერთი წლის შემდეგ; ნაკლებად მძიმე დანაშაულისათვის თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებულის - სასჯელის მოხდიდან სამი წლის შემდეგ; მძიმე დანაშაულისათვის თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებულს - სასჯელის მოხდიდან ექვსი წლის შემდეგ, ხოლო განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებულ პირს გაუქარწყლდება ნასამართლობა სასჯელის მოხდიდან რვა წლის შემდეგ.²⁴ ე.ი კანონმდებელი ყველაზე მაღალი საფრთხის შემცველი დანაშაულის ჩამდენ პირსაც კი აძლევს შესაძლებლობას, რომ მის მიერ განმეორებითი დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში გამოყენებული იქნას სისხლის სამართლის კოდექსის სტანდარტული დებულებები. თუ პირი, რომელმაც ჩაიდინა მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დანაშაული, რის გამოც მის მიმართ განრიდება იქნა გამოყენებული უმწიკვლოდ იქცეოდა, ხოლო ორი წლის გასვლის შემდეგ კვლავ ჩაიდინა, მაგალითად გაუფრთხილებლობითი, ნაკლებად მძიმე ან მძიმე, გაუფრთხილებლობითი დანაშაული (მაგალითად: ავტოსატრანსპორტო დანაშაული), მიგვაჩნია, რომ პროკურორს უნდა ჰქონდეს სამართლებრივი შესაძლებლობა კვლავ ამოქმედოს პირის მიმართ განრიდების ინსტიტუტი.

განრიდების გაქარწყლების ვადებს გაუფრთხილებლობით ჩადენილ, ნაკლებად მძიმე და მძიმე დანაშაულებთან დაკავშირებით ცალ-ცალკე ვადგენთ და მიგვაჩნია, რომ ეს გაცილებით სამართლიან მიდგომას წარმოადგენს, ვიდრე ერთი საერთო ვადის დადგენა ყველა განრიდებული პირისათვის. თუ პირი განრიდებული იქნება გაუფრთხილებლობით ჩადენილი ქმედებისათვის, მას განრიდება გაქარწყლებულად უნდა ჩაეთვალოს განრიდების პირობების შესრულებიდან 6 თვის გასვლის შემდეგ. თუ პირი ნაკლებად მძიმე დანაშაულის ჩადენის გამო იქნება განრიდებული, მას განრიდება განრიდების პირობების შესრულებიდან 1 წლის გასვლის შემდგომ ჩაეთვლება გაქარწყლებულად. ხოლო, თუ სრულწლოვანი პირი მძიმე დანაშაულის ჩადენისთვის განრიდება, მას განრიდება გაუქარწყლდება განრიდების პირობების შესრულებიდან 2 წლის გასვლის შემდეგ.

²⁴ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 79-ე მუხლის მე-3 ნაწილი;

შემოთავაზებული საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში და არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსში შესატანი ცვლილებები უკავშირდება განრიდების განმეორებით გამოყენების შესაძლებლობას. აღნიშნულის უზრუნველსაყოფად, ქვემოთ მოყვანილია სრულწლოვანთა და არასრულწლოვანთა მიმართ განრიდების განმეორებით გამოყენების სამართლებრივი უზრუნველყოფის საკანონმდებლო ცვლილებათა პაკეტი, რომლის მიხედვით, მიზანშეწონილია:

1. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსს დაემატოს 48¹ მუხლი, რომლის შინაარსი ჩამოყალიბდეს შემდეგნაირად:

მუხლი 48¹. განრიდების გაქარწყლება

1. გაუფრთხილებლობით ჩადენილი დანაშაულის ან ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულის ჩადენის გამო განრიდებულ არასრულწლოვანს განრიდება გაქარწყლებულად ეთვლება განრიდების პროცესის დასრულებიდან 6 თვის გასვლის შემდეგ.

2. მძიმე კატეგორიის დანაშაულის ჩადენის გამო განრიდებულ არასრულწლოვანს განრიდება გაქარწყლებულად ეთვლება განრიდების პროცესის დასრულებიდან 1 წლის გასვლის შემდეგ.

3. განრიდება შეიძლება გაქარწყლდეს მხოლოდ ერთხელ.

4. გაქარწყლებული განრიდება მხედველობაში არ მიიღება არასრულწლოვნის განრიდების საკითხის გადაწყვეტისას.

2. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის მე-40 მუხლიდან²⁵ ამოღებულ იქნეს „გ“ პუნქტი;

3. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის მე-40 მუხლს დაემატოს „გ¹“ პუნქტი, რომლის შინაარსი ჩამოყალიბდეს შემდეგნაირად: „გ¹) განრიდება გაქარწყლებულია“;

²⁵ არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის მე-40 მუხლი „განრიდების გამოყენების წინაპირობები“;

4. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსს დაემატოს შემდეგი შინაარსის 168³ მუხლი:

მუხლი 168³. განრიდების გაქარწყლება

1. გაუფრთხილებლობით ჩადენილი დანაშაულის გამო განრიდების შემთხვევაში, პირს განრიდება გაუქარწყლდება განრიდების პირობების შესრულებიდან 6 თვის გასვლის შემდეგ.

2. ნაკლებად მძიმე ჩადენილი დანაშაულის გამო განრიდების შემთხვევაში, პირს განრიდება გაუქარწყლდება განრიდების პირობების შესრულებიდან 1 წლის გასვლის შემდეგ.

3. მძიმე ჩადენილი დანაშაულის გამო განრიდების შემთხვევაში, პირს განრიდება გაუქარწყლდება განრიდების პირობების შესრულებიდან 2 წლის გასვლის შემდეგ.

4. განრიდება შეიძლება გაქარწყლდეს მხოლოდ ერთხელ.

5. გაქარწყლებული განრიდება მხედველობაში არ მიიღება განრიდების საკითხის გადაწყვეტისას.

ზემოაღნიშნულ საკანონმდებლო ცვლილებებთან დაკავშირებით დაზარალებულის უფლებებსა და პროკურორის დისკრეციული უფლებამოსილებასთან დაკავშირებული საკითხები სიღრმისეულ კვლევას საჭიროებს და მოცემული სტატიის ფარგლებში ვერ იქნება განხილული. განრიდების განმეორებით გამოყენების სამართლებრივი შესაძლებლობის არსებობას ბევრი დადებითი მხარე გააჩნია, მათ შორის:

1. არსებული საკანონმდებლო ხარვეზის აღმოფხვრა;

2. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ალტერნატიული

მექანიზმების გაუმჯობესება;

3. კანონმდებლობის ლიბერალიზაციისკენ წინ გადადგმული ნაბიჯი;

4. ბრალდებულის სტიგმატიზაციის თავიდან არიდება;

5. დაზარალებულის მეორადი ვიქტიმიზაციის თავიდან აცილება;

6. ბრალდებულის რესოციალიზაცია და რეაბილიტაცია;

7. მოსამართლის, პროკურორისა და გამომძიებლის დროის რესურსის დაზოგვა.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ დაუშვებელია სრულწლოვან ბრალდებულს ჰქონდეს მეტი უპირატესობა სასჯელის ალტერნატიული ღონისძიების გამოყენებისას, ვიდრე არასრულწლოვან ბრალდებულს. ჩვენს მიერ შემოთავაზებული ცვლილებების პაკეტის პრაქტიკული განხორციელება წინგადადგმული ნაბიჯი იქნება სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის სრულყოფისა და ლიბერალიზაციისათვის.

ლიტერატურა

1. საქართველოს კანონი „საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი“ მიღების თარიღი: 09/10/2009; (2021 წლის 12 აპრილის მდგომარეობით);
2. საქართველოს კანონი „საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი“, მიღების თარიღი: 22/07/1999; (2021 წლის 10 აპრილის მდგომარეობით);
3. საქართველოს კანონი „არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი“, (3708-III), მიღების თარიღი: 12/06/2015 (2021 წლის 12 აპრილის მდგომარეობით);
4. საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულება „არასრულწლოვანთა დანაშაულის პრევენციის სტრატეგიის დამტკიცების შესახებ“, (N 235), მიღების თარიღი: 22/03/2012, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1617344?publication=0>>
5. საქართველოს იუსტიციის მინისტრის ბრძანება „განრიდებისა და მედიაციის შესახებ პროკურორებისათვის სახელმძღვანელო მითითებებისა და მხარეებს შორის გასაფორმებელი ხელშეკრულების ძირითადი პირობების დამტკიცების თაობაზე“, (N 216), მიღების თარიღი: 12/11/2010; <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1092540?publication=0>>
6. საქართველოს იუსტიციის მინისტრის ბრძანება „სისხლის სამართლის პოლიტიკის სახელმძღვანელო პრინციპების ზოგადი ნაწილის დამტკიცების შესახებ“ (N 181); მიღების თარიღი: 08/10/2010; <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1040547?publication=0>>

7. საქართველოს იუსტიციის მინისტრის ბრძანება „არასრულწლოვნის მიმართ განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის გამოყენების წესისა და მხარეებს შორის გასაფორმებელი ხელშეკრულების ძირითადი პირობების დამტკიცების შესახებ“, (N 120), მიღების თარიღი: 01/02/2016;
8. საქართველოს პროკურატურის 2019 წლის საქმიანობის ანგარიში (15.05.2020)
<<https://pog.gov.ge/uploads/f67fa1c7-angarishi-15-05-2020.pdf>>
9. უზენაესი სასამართლოს ოფიციალური სტატისტიკური მონაცემები;
<<http://www.supremecourt.ge/statistics/>>
10. ნაჭყებია გ. [რედ.], ავტორთა კოლექტივი, „სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო“; გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2007 წ.;
11. ევროპის საბჭოს ადამიანის უფლებების კომისრის ტომას ჰამარბერგის ანგარიში, 2011 წ.;
<http://myrights.gov.ge/uploads/files/docs/8987288_38635_607369_Hammarbergreport-getm.pdf>
12. ადამიანის უფლებათა დაცვის სამთავრობო სამოქმედო გეგმის მონიტორინგის 2017 - 2019 წლის წლიური ანგარიშები; <<http://prevention.gov.ge/page/28/geo>>
13. სსიპ „დანაშაულის პრევენციის ცენტრი“, განრიდების პროგრამების 2014-2019 წლის ანგარიშები; <<http://prevention.gov.ge/page/28/geo>>
14. ისმაილი ქ., „ნულოვანი ტოლერანტობის კულტურული და სიმბოლური რეზონანსი თანამედროვე სისხლის სამართლის სისტემაში“;
<<https://socialjustice.org.ge/ka/products/nulovani-tolerantobis-kulturuli-da-simboluri-rezonansi-tanamedrove-siskhlis-samartlis-sistemashi>>
15. Sullivan, A., & Sheffrin, S. M. „Economics: Principles in Action“. 2002 New Jersey;
16. Hungerford-Welch P. „Criminal litigation and sentencing“. London – Sidney (Fifth edition), Cavendish publishing limited, 2000;
17. Winterdyk J.A. “Juvenile Justice: International Perspectives, Models and Trends”, 2015;
18. Evans R. „Comparing gang adult juvenile cautioning in the metropolitan police district“.